

NHÌN LẠI 100 NGÀY LÀM VIỆC ĐẦU TIÊN CỦA CHÍNH QUYỀN BARACK OBAMA TRÊN LĨNH VỰC NGOẠI GIAO

Năm 2008 đã qua đi, để lại những thực tế không thể chối cãi về những gì đã diễn ra trên trường quốc tế: Sự suy giảm mạnh mẽ uy tín của nước Mỹ; cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới mà nguyên nhân xuất phát từ chính nước Mỹ. Với nước Mỹ, đó còn là một năm diễn ra cuộc bầu cử lịch sử. Ngày 20/01/2009, hàng triệu người trên thế giới chứng kiến thời khắc lịch sử của nước Mỹ khi lần đầu tiên một người Mỹ gốc Phi trở thành Tổng thống Mỹ. Ngày 29/04 vừa qua đánh dấu mốc 100 ngày lãnh đạo nước Mỹ của Tổng thống Obama. 100 ngày làm việc đầu tiên đối với một Tổng thống (hoặc Thủ tướng) mới nhậm chức không phải là một gợi ý chính xác để có thể đưa ra lời phán quyết về thành công hay thất bại. Đó chỉ là một khuôn mặt mới, với quyền lực vừa có được sau bầu cử. Tuy nhiên, trong một xã hội đa dạng, chính trường chia rẽ và kinh tế khủng hoảng thì 100 ngày đầu cầm quyền của Tổng thống thứ 44 của Hoa Kỳ lại là một điểm nóng của sự chú ý, nhất là khi vị tân tổng thống này vừa nhậm chức đã phải gánh vác trên vai một "di sản" không mấy tốt đẹp từ người tiền nhiệm. Di sản mà ông Bush để lại cho người kế nhiệm mình sau 8 năm cầm quyền là cuộc khủng hoảng tài chính và cuộc chiến chưa có hồi kết ở Iraq và Afghanistan. Các nhà phân tích chính trị cho rằng, khủng hoảng tài chính có thể đã bắt đầu từ cuối thời Clinton, nhưng Iraq là quyết định riêng của ông Bush.

1. Nhìn lại những thất bại trong chính sách đối ngoại của G. Bush

Với chính sách ngoại giao "hiếu chiến" mà Tổng thống Bush đã sử dụng

trong 2 nhiệm kỳ của mình, nước Mỹ vướng vào hai cuộc chiến chưa có hồi kết tại Iraq và Afghanistan. Được biết, hiện ở Afghanistan, Mỹ có khoảng 36.000 quân đồn trú. Theo thống kê, kể từ năm 2001 đến nay, đã có 519 lính Mỹ tử trận tại chiến trường Afghanistan. Trong khi đó, tại Iraq, Mỹ có khoảng 144.000 quân. Tuy nhiên, kết quả mà Chính quyền Mỹ nhận được là một Iraq với tình hình an ninh - chính trị vẫn trong tình trạng "mong manh" khó kiểm soát nổi; là một khoản tiền khổng lồ - 400 tỷ USD (trung bình 12 tỷ USD/tháng) mà Mỹ đã phải chi trong cuộc chiến này. Số binh lính Mỹ thiệt mạng ở Iraq cũng đã gần 4.000 quân. Mối quan hệ Mỹ - phương Tây đã nảy sinh một số vấn đề do cuộc chiến này. Những cái "được" thì chưa thấy đâu nhưng cái "mất" thì đã rõ ràng. Thiệt hại về vật chất là một phần, nhưng có lẽ cái "mất" lớn nhất của Chính quyền G. Bush đó là lòng tin của người dân Mỹ đối với chính quyền. Cuộc chiến này đã gây ra sự chia rẽ và bất an trong xã hội Mỹ. Sự tổn hại quá lớn về tiền bạc đã khiến đa số người dân Mỹ cho rằng, cuộc chiến Iraq đang trở thành gánh nặng ngày càng lớn đối với người đóng thuế Mỹ, nhất là trong bối cảnh nước Mỹ đang phải đối mặt với một nền kinh tế bị chao đảo, khủng hoảng.

Với chính sách ngoại giao đơn cực và áp đặt mà Chính quyền Bush đã áp dụng trong suốt hai nhiệm kỳ của mình; cách giải quyết vấn đề hạt nhân của Iran, của CHDCND Triều Tiên; việc công nhận độc lập cho Kosovo

thuộc Serbia, dẫn đến cuộc “phản đôn” của Nga công nhận độc lập cho 2 khu vực Nam Ossetia và Abkhazia thuộc Gruzia: việc luôn nêu cao khẩu hiệu “dân chủ”, “nhân quyền” theo kiểu Mỹ nhưng lại ngược đãi tù nhân trong các nhà tù như Guantanamo và Abu Ghraib ở Iraq; bên cạnh đó là sự nổi dậy mạnh mẽ của các đối tác mạnh như Nga, Trung Quốc, Ấn Độ, hình ảnh một nước Mỹ siêu cường đang dần bị mai một đi trong con mắt thế giới, uy tín của Mỹ đang bị đẩy xuống mức thấp nhất từ trước đến nay.

2. Obama với quyết tâm “thay đổi” nước Mỹ

Để giải quyết được những vấn đề ngoại giao còn đẽ gò của Chính quyền Tổng thống G. Bush sẽ là một trong những phép thử đầu tiên và nặng nề nhất cho tân Tổng thống B. Obama. Liệu B. Obama có thể tạo được sự thay đổi ngoạn mục cho nước Mỹ, cụ thể là trong chính sách đối ngoại tại thời điểm này? Nhìn lại các hoạt động của vị tân tổng thống trong 3 tháng qua tại Nhà Trắng ta có thể thấy rằng, nước Mỹ đang thay đổi đúng như thông điệp “nước Mỹ cần thay đổi” mà Obama đã đưa ra như là kim chỉ nam trong suốt cuộc bầu cử vừa qua.

2.1. Những kết quả nổi bật trong lĩnh vực đối ngoại

Không khó để nhận ra rằng, 100 ngày đầu tiên tại Nhà Trắng, Tổng thống Mỹ B. Obama và êkíp đối ngoại của ông đã có một sự khởi đầu khá thành công trong chính sách ngoại giao. Tờ Le Courier International cho rằng cái nhìn thực tiễn, tài đối thoại và giao tiếp của Tổng thống Obama dẫn đến kết quả như đã được minh chứng trong chuyến công du châu Âu của ông vào đầu tháng 4/2009. Vị Tổng thống da màu này muốn thay đổi hình ảnh một nước Mỹ ngạo mạn, “xấu xí” đối với phần còn lại của thế giới. Có

thể thấy qua 100 ngày cầm quyền đầu tiên, Tổng thống B. Obama đã có những quyết sách táo bạo, thực hiện được những cú đảo chiều, phá bỏ khuôn mẫu chính sách ngoại giao Mỹ, và Obama đã khởi xướng một “chương trình ngoại giao khổng lồ và tính khả thi của giải pháp toàn diện là rất cao” - trích lời của cựu Ngoại trưởng Henry Kissinger trên tờ Bưu điện Washington.

Nếu như dưới thời Chính quyền Bush, chính sách ngoại giao được cho là tự tin và kiêu căng được thể hiện qua câu tuyên bố nổi tiếng của bà Rice “Chính sách ngoại giao của Mỹ thì phải phục vụ quyền lợi của nước Mỹ. Nếu các đồng minh của chúng ta muốn cộng tác thì chúng ta mời họ cộng tác, còn nếu không thì chúng ta cứ hành động một mình”, thì đến thời ông Obama, tư tưởng ngoại giao đó đã bị thay thế bởi một thái độ thân thiện, hòa hoãn và tích cực tìm sự cộng tác của các quốc gia khác. Lắng nghe ý kiến của đối tác, sẵn sàng thỏa hiệp nếu cần thiết, nhưng vẫn duy trì tư thế lãnh đạo của cường quốc số một thế giới là những gì mà Tổng thống Obama đã và đang áp dụng trong chính sách ngoại giao của Chính quyền Mỹ. Điều đó thể hiện qua quy mô, tốc độ và tầm cỡ của sự can dự ở nước ngoài của tân Tổng thống Mỹ được thể hiện qua những đường hướng chính sách quan trọng được cụ thể hóa qua những tuyên bố và hành động của tân Tổng thống Obama, phó Tổng thống Joe Biden hay Ngoại trưởng Hillary Clinton, đặc biệt là qua một số chuyến công du quan trọng hướng về ba châu lục khác nhau Á, Âu và Mỹ, cũng như khu vực Cận Đông... Ngoại trưởng Hillary Clinton trong bài phát biểu tại phiên điều trần trước Ủy ban Đối ngoại Hạ viện Mỹ ngày 22/4 vừa qua cho rằng: “Mỹ đã có một nền ngoại giao mới được thúc đẩy thông qua quan hệ đối tác và các khối liên minh, hợp tác với các cường quốc mới nổi lên và tìm kiếm những cách tiếp cận mới...”

2.2. Ngoại giao thân thiện, hợp tác đa phương

Với tinh thần coi trọng việc mở rộng quan hệ ngoại giao với các châu lục khác, ngay vào trung tuần tháng 2/2009, vòng công du đầu tiên của tân Ngoại trưởng H. Clinton đã được bà dành cho châu Á. Với những chuyến công du qua Nhật Bản, Indonesia, Hàn Quốc, Trung Quốc đã cho thấy một nước Mỹ thiện chí, sẵn sàng lắng nghe các nước khác - một con đường ngoại giao mới trong chính sách đối ngoại đang dần hình thành của chính quyền mới của nước Mỹ.

Hai tháng sau, vào thượng tuần tháng Tư, đến lượt đích thân Tổng thống Obama công du châu Âu. Ông đã đến London tham dự Hội nghị thượng đỉnh nhóm G20, đến Strasbourg (Pháp) hội họp với các đồng nhiệm trong khối NATO, qua Praha (Cộng hòa Séc) để dự Cuộc họp Cấp cao Mỹ - Liên minh châu Âu, trước khi ghé thăm Thổ Nhĩ Kỳ và còn rất nhiều chuyến công du quan trọng khác của vị tổng thống này tại khu vực Mỹ Latinh.

Bên cạnh đó, năm 2011 được lấy là thời hạn chốt chấm dứt sự can thiệp của Mỹ trong cuộc chiến ở Iraq, trong khi tăng cường quân ở Afghanistan để đối phó với Al-Qaeda và Taliban; thúc đẩy hòa bình Trung Đông theo hướng thành lập hai nhà nước Israel và Palestine.

Dấu ấn quan trọng khác cho thấy một nước Mỹ thiện chí đó là khi chính quyền mới đang tìm cách tái khởi động quan hệ tốt với Nga vốn bị xuống cấp trầm trọng trong thời kỳ Tổng thống Bush. Từ Ngoại trưởng Clinton cho đến phó Tổng thống Joe Biden và chính Tổng thống Obama, tất cả đều chủ trương giảm căng thẳng và khởi động trở lại quan hệ trên cơ sở thân thiện hơn. Những vấn đề đã được cả hai bên đưa ra thảo luận như việc thay đổi chính sách hạt nhân mới, hướng tới việc cắt giảm vũ khí hạt nhân và hủy bỏ

hoàn toàn loại vũ khí này... Tổng thống Nga Medvedev sau cuộc tiếp xúc với Tổng thống Mỹ B. Obama đã gọi ông là "người đồng chí mới". Điều đó khiến người ta càng hy vọng vào mối quan hệ Nga - Mỹ sẽ được tiến triển theo chiều hướng tốt đẹp hơn.

Đối với Iran và Syria - hai đối tượng từng bị chỉ trích dưới thời Tổng thống Bush, chính quyền mới của Mỹ cũng đã có những động thái tích cực: Vào tháng 3 vừa qua, lần đầu tiên một Tổng thống Mỹ đã gửi thông điệp trực tiếp đến giới lãnh đạo Iran và kêu gọi chấm dứt ba mươi năm thù địch. Qua hành động thiện chí trên của vị lãnh đạo cao nhất Nhà Trắng đã cho thấy nước Mỹ sẵn sàng ngồi đối thoại với những quốc gia vốn trước đây đối nghịch với mình, một cuộc đối thoại đúng đắn trên tinh thần tôn trọng lẫn nhau.

Với Cuba, một mối quan hệ đã đóng băng từ những năm 1960, ông Obama cũng đã tạo ra được sự khác biệt của mình khi tuyên bố tìm kiếm một "sự khởi đầu mới" với quốc đảo này. Theo một điều khoản, chính phủ sẽ cấp giấy phép chung (không đòi hỏi thông qua trước một cách riêng rẽ) cho những người Mỹ đến Cuba nhằm mục đích bán các sản phẩm nông nghiệp và y tế. Với tuyên bố dỡ bỏ lệnh hạn chế gửi tiền về Cuba và về thăm thân nhân của người Mỹ gốc Cuba vào ngày 13/4 vừa qua, những người Mỹ gốc Cuba đã có thể thực hiện việc đi lại và gửi tiền về nước mà không còn bị hạn chế bởi số lần đi lại như trước đây (chỉ được phép thăm các thành viên gần gũi trong gia đình 3 năm một lần với thời gian tối đa là 14 ngày). Ngay khi vừa nhậm chức, ông Obama đã cho đóng cửa nhà tù Guantanamo - một trong những nhà tù "khét tiếng" trên thế giới, đồng thời ra lệnh nghiêm cấm các hình thức tra khảo nghi phạm tại nhà tù này. Với thế giới Hồi giáo, ông Obama trong 3 tháng vừa qua đã tìm cách hàn gắn mối quan hệ đã

bị rạn nứt giữa hai bên thông qua chính sách mới của ông về chống khủng bố. Bài diễn văn của ông mới đây tại Thổ Nhĩ Kỳ đã nhận được sự phản hồi rất tích cực từ các nước Hồi giáo.

Với tư tưởng và chiến lược ngoại giao “quyền lực khôn ngoan”, một sự phát triển rộng hơn, sâu hơn một nền “dân chủ mềm”, có thể nói rằng, chính quyền mới của nước Mỹ đang cố gắng khắc phục những sai lầm của chính quyền cũ và tìm cách khẳng định vị thế mới của Mỹ trong một thế giới đang thay đổi.

Xét cho cùng, chính quyền của ông Obama cũng chỉ vừa mới bắt đầu, tuy rằng trong 3 tháng qua nước Mỹ đã có những khởi động có thể nói là tốt đẹp. Cho đến bây giờ những cái “được” của Tổng thống Obama và nội các vẫn nhiều hơn so với thời Chính quyền Bush. Và quả thực, những gì mà ông nỗ lực thực hiện trong thời gian qua không phải là không ấn tượng.

Tuy nhiên, người dân Mỹ nói riêng và thế giới nói chung cũng không nên kỳ vọng quá nhiều vào ông Obama. Vì dù rằng, có tài ba đến mấy, ông cũng không thể giải quyết được một cách triệt để và nhanh chóng các vấn đề quốc gia và quốc tế đang đặt ra. Ông chỉ là Tổng thống của nước Mỹ chứ không phải là Tổng thống của thế giới. Vẫn còn sớm để nói về “Học thuyết Obama” nhưng có thể đã nhìn thấy “phong cách Obama” trên bình diện đối ngoại. 100 ngày là khoảng thời gian ngắn, chỉ chiếm 7,5% trong 4 năm của nhiệm kỳ. Trong thời gian đó ông Obama, người

“đứng mũi chịu sào” chèo lái con tàu nước Mỹ - một đất nước đang nằm trong vùng “mất bão” của cuộc khủng hoảng tài chính tiền tệ sẽ phải cố gắng rất nhiều để không phụ lòng tin tưởng của người dân Mỹ, những người đã và đang ủng hộ ông. Trong buổi lễ nhậm chức của mình, ông Obama đã nói: “Con đường trước mắt sẽ rất dài. Ngọn núi ta trèo rất dốc. Chúng ta có thể không đến được điểm cần đến trong một năm, thậm chí một nhiệm kỳ nhưng nước Mỹ yêu quý của tôi ơi, tôi chưa bao giờ nhiều hy vọng hơn hôm nay rằng chúng ta sẽ tới đích”. Với thiện chí hợp tác, không đơn phương hành động mà sẵn sàng đối thoại tìm kiếm sự đồng thuận, chia sẻ với các đồng minh, bạn bè, đối tác trong các vấn đề song phương, khu vực và toàn cầu, dư luận quốc tế ghi nhận và đồng thời hoan nghênh những tuyên bố của Tổng thống Mỹ B. Obama về chủ trương mới trong chính sách đối ngoại và mong chờ được Washington thể hiện bằng hành động và việc làm thiện chí thực sự ■

Tài liệu tham khảo:

1. Tài liệu tham khảo đặc biệt các số: 092, 098, 101, 103, 104, 109.
2. Báo An ninh thế giới các số: 852, 854.
3. Website: (<http://vovnews.vn/Home/Nuoc-My-duoi-thoi-Tong-thong-G-Bush-Buc-tranh-am-dam/200810/97014.vov>).

Lê Lan Anh

*Viện nghiên cứu châu Mỹ
Tổng hợp*